

NEMES PUBLICISZTIKA

KOLOZSI TIBOR: *Erzsébetlaktól a Maglajig.* (Kizur István forradalmi életútja)

Életjel Miniatűrök 23. Szabadka, 1972.

Sokan voltak, akik életük teljes munkásságát, végül pusztá életüket is odaadták — Vajdaságban és másutt is —, akár Kizur István, a párt-
nak, a harcnak, az emberibb, az emberi életért, a forradalomnak. Sajnos, mindmáig kevéssé ismerjük még e hősök életét, halálát, akár nevét is. Az Életjel is azoknak a kiadóknak a sorába lépett, amelyek azt is célul tűzték, hogy felkutassák a sok névtelent, sorra bemutassák őket a hálás vagy hálátlan utókor-
nak, nem csupán a szaktudósok, történészek, de a nagyközönség elé is odaállítva, feltárva forradalmi arcútlukat.

Csuzditól és Radujkovtól Mayer Ottmárig, Pap Pálig és Kizur Istvá-
nig, számosan voltak ők, a hősök, a forradalmárok, Bácskában és másutt, s jóval többen akkor, ha hozzájuk számítjuk itt-ott azokat az írókat, művészeket, tudósokat, ideológusokat és publicistákat is, akik talán polgárok maradtak mindhalá-
lig, de megindultak a proletárok felé vezető úton, mint Farkas Geiza és Gráber László, Somfai János és Jeszenszky Ignác, Vasa Stajkic, Mileta Jakšić, Krsta Iskruljev Bánát-
ban, Pataj Sándor, Bédi-Schwimmer Rózsa, Gyóni Géza és Smitt Jenő vagy Veljko Petrović Bácskában, ha azután nem is futottak be soha a talán mégis áhított célba, nem jutottak el odáig, hogy beléphettek volna a KMP vagy a JKP soraiba, s megmaradtak rokonszenves és jóindulatú polgári utópistáknak.

Végigfutok az *Életjel Miniatűrök* könyvjegyzékén és ott látom *A tizennyolc nyárját* — amely a kis Zelić nevét-emlékét ragadja el a reak-
ciós magyar sovinizmus csúf köréből s állítja oda a forradalmárlista élére, ahová élete és halála szerint tartozik —, a forradalmi alkotók és korszakalkotók egy-egy emlékkövét vagy jelzőtábláját, amely felhívja a figyelmet arra, hogy meg kell ismer-
nünk a körülöttünk élő, még élő,

kortársakat is, akár a már elhunytakat, ha tettek valamit a mai társadalomért.

Most Kizur István forradalmi életútjára világít rá az Életjel egy vastkos kötettel s azzal az ígérettel, hogy hamarosan Bakos Kálmán kö-
tetét fogja odailleszteni a sorba Ur-
bán János szakavatott tollából, aki-
nek *Tűzszigetét* annak idején oly igen megszerettük, akár a Brindza Károly kötetét is Topolyáról és a sze-
gedi Csillagbörtönről (*Mondd el helyettem, elvtárs!*).

Figyeljünk fel e kötetek szerzői-
nek nevére is. Mintha ezek az írók és költők éppen ilyen irányú mű-
ködésük közben futottak volna be, érkeztek volna haza, mintha ez a mű-
faj sarjadna leginkább belőlük, lenne leginkább lelkükből lelkedzett igaz magzatuk... Mert meg kell mondanunk: új műfaj van keletke-
zőben a vajdasági rónán, valami megnemesült publicisztikai-irodalmi műfaj, amely egyszerre nyújt, kíván nyújtani tudományos igazságot, de irodalmi, vonzó, buzdító, útfolyta-
tásra serkentő költészetet és politi-
kumot is egyszersemind. S ez az új műfaj új problémát vet fel előttünk, amelyet az éppen leírt szavakkal próbáltam, egyúttal mint problémát is, megfogalmazni. Így például: ho-
gyan egyesítsük a tudományt, az irodalmat s a politikai publicisztika-
t egyetlenneg műfajban?! Ha azután akár riportszerű, emlékirat-
szerű írást nyújt is felénk, vagy va-
lamely más lehető síkra helyezke-
dik is írás közben a szerző. Leegy-
szerűsítve a kérdést talán így is mondhatnók, persze szimplifikálva, vulgarizálva, leszűrkitve a probléma lényegét: Hogyan lehet úgy nyújta-
ni tudományos, történelmi igazságot, hogy az egyúttal vonzó, olvasmányos könyvet is adjon és hatalmas, minél szélesebb körű olvasótábor-
t, közönséget teremtsen maga köré, hiszen az ilyen írás egyik s talán fő célja az, hogy minél szélesebb kör-

ben hasson az utókorra? Így valahogy lehetne talán megfogalmazni — leegyszerűsítve a kérdést — a kiadó nyelvén, stílusában: Népszerű tudományt adj, de igaz tudományt mint lényeket, viszont irodalmi formában és jövőt alakító erőként! Talán nincs igazam, de én így látom a kérdést.

Szublimálva a problémát, magasabb, irodalmibb régiókba emelve, talán így is megfogalmazhatnók azt: A hősök típusát képviselnek. A pártmunkások, az emberért, a jobb jövőért harcoló politikai és irodalmi alkotók, ideológusok és teoretikusok oly általános tulajdonságokkal rendelkeznek, amelyek típus képeznek, amelyek képesítik őket arra, hogy ne törődjenek saját egyéni életükkel, privátéletükkel, s minden erejüket a jövő, a szebb, emberibb jövő formálására, kialakítására, a feladat végrehajtására (misszióknak, hivatásnak is nevezhetjük persze szebb szóval a feladatot) szenteljék.

És mégis: e mellett az általános, közös vonások mellett, a hősi jellem mellett — feltétlenül nemcsak az ember, a típus, a hős lép elénk az élő, konkrét, emberekben, hanem, egy-egy oly egyén is, akinek sajátosságai külön személyt tárnak elénk, amely különbözővé teszi, megkülönbözteti egymástól az egyes hősöket, akik minden közös, hősi tulajdonságuk mellett egyúttal nagyon is emberek és emberiek maradtak-maradnak [»Menschliches, allzumenschliches« — ahogy Nietzsche mondaná!] és a maguk egyéni mi voltában mint külön-külön személyiségek lépnek elénk!

Azonkívül is: adódik itt hát egy új műfaj, amelynek általános, közös jegyei, sajátosságai vannak. Mégis: a műfaj egyes külön-külön, konkrét írásokban jelenik meg előttünk, s ezeket külön-külön emberek, írók alakították s alakítják és az egyes írók szintén külön-külön egyéniségek, akik szintén saját kézírásukkal, alkotási módszerükkel, egyéniségük külön sajátosságaival, jegyeivel: külön személyiségükkel hívják fel figyelmünket.

Csak attól a hőstől tanulhatunk, aki nem csupán absztrakt hős, de egyéni-esendő ember is! Könnyű volt neki hősnek lenni — ha isten volt, Krisztus volt, született hős volt, ha tudta előre, hogy újból fel fog

támadni — mondhatja a jövőt formálni induló ifjú. De elhatározza magát mégis a néha végzetes útra, ha látja-tudja, hogy minden előtte élt és elesett hős egyúttal egyén, esendő-halandó ember is volt. Istennel nem versenyezhetünk. Ez a pedagógiai cél is megkívánja hát a teljes igazság adását, azt, hogy a hőst: 1) hősként (istenként, hőroszként), de 2) egyúttal halandó emberként: emberként és egyénként is ábrázoljuk, meglátva és látatva bennük azt is, ami mulandó és külön-külön egyéniségként is mutatja be őket — és a szerző, az író egyéni sajátos módján. Ismerjünk rá a könyvben a szerző kézírására, keze jegyére, ismerjünk rá a könyvben a szerzőre akkor is, ha el sem olvastuk, nem is láttuk nevét a címlapon.

Ez általános probléma, oly probléma, amelyet még talán fel sem vetettünk — írásban, s így persze meg sem oldottunk. Csak természetes hát, hogy jelen könyv szerzője is itt-ott legendává emelte hőseit, ritkábban látatva benne az embert, az egyént, a mulandó-esendő-halandó embert. Különösen olyankor, amikor, helyenként, külön jellemzést adott Kizur Istvánról, ritkán hozva őt ilyenkor testközelbe, közelünkbe, mondjuk azáltal, hogy akár Pistának nevezte volna, hogy ne csak pozitív tulajdonságokkal ruházta volna fel, s főleg ne azokkal a pozitív tulajdonságokkal csupán, amelyeket minden hőssel kapcsolatban olvashatunk itt-ott, másutt is, tehát csak típus, legendát adva s nem egyúttal egyént és embert is. A hőst ne csupán bámuljuk és imádjuk, de szeressük is, szeressük is meg, mint hozzánk hasonló embert! Mint lehető jóbarátot, sőt, igen, ki mondom a szót: mint lehető, leendő jópajtást, bajtársat. Akivel, ha most még nem is, de a jövőben azonosíthatjuk legalábbis azonosíthassuk magunkat. És ha nem is a valóságban, úgy legalább is, igenis, egy-egy nagy vágyalmunkban.

Úgy érzem — s érzik ezt talán mások is —, hogy ez a legfőbb probléma az új műfajjal kapcsolatban: látassuk és lássuk a hőst mint típus, mint hőst, mint hőroszt-istent, mint legendát, de egyúttal úgy is mint embert, egyént, akit nemcsak követhetünk, de barátilag meg is

szerethetünk. Mert istent nem követ-
hetjük, hiszen nem válhatunk ma-
gunk is istenné! Tegyük ezt pedig
a magunk egyéni módján, a saját
stílusunkat is megteremtve írás köz-
ben, a műfaj stílusa keretében. Ti-
pikusan a típusról, de egyénileg az
egyémről. Ez lenne talán az új mű-
faj legfőbb jellegzetessége. Ez bizo-
nyos fajtájú szintézist jelent, per-
sze, amint hogy az új műfaj együt-
tal a tudomány, az irodalom s a di-
daktika szintézisét is nyújtja, nyújt-
sa.

Talán még egy problémára hív-
nám itt fel a figyelmet az új mű-
fajjal kapcsolatban. S ezt a tanu-
ságot szintén nem csupán Kolozsi
Tibor Kizur-könyve juttatta eszem-
be, hanem a hasonló egyénekről szó-
ló monográfiák is (mint például a
Pap Páiról szóló könyv). Bizonyos,
hogy az egyének, akikről e köny-
vek szólnak, érthetetlenek maradná-
nak, ha nem helyeznők el őket ko-
rukba, nem tennők őket oda, ahová
tartoznak, mint olyan embereket,
akiket a korszak alakított ki, de
akik egyúttal alakították a korszak-
ot, az új korszakot s benne új ön-
magukat.

Mint mások, Kolozsi Tibor is, he-
lyesen cselekedett tehát, hogy Ki-
zur Istvánt korába illesztette s
nyújtotta egyúttal a kor munkás- és
pártmozgalmának bácskai történe-
vét is, ha azt azután nem is mu-
tatta be a maga teljességében, ha-
nem csupán töredékesen. De a problé-
mát nem is ebben látom — a tel-
jességben vagy töredékességben —,
hanem ellenkezőleg a lehetséges is-
mételésekben. Hiszen Bakos Kálmán,
Mayer Ottmár, Pap Pál és sokan
mások is e kor szülöttei. Ami azt
jelenti, hogy minden egyes egyénről
szóló könyvünkben egyre újra meg

kell ismételnünk, ismételten nyújta-
nunk a kor társadalmának jegyeit,
eseményeit, társadalmának, törté-
nelmének, korhangulatának felvázolá-
sát, ami által egyre ismétlésekbe
bocsátkozunk. Elejét lehetne-e en-
nek valamiképpen venni? Nem lehet-
lene-e szervezettebben, intézménye-
sebben fogni hozzá e vállalkozás-
hoz? Hiszen Pap Pál és Kizur Ist-
ván mellett már ki vannak (vol-
tak) szemelve a publikálásra a Ma-
yer Ottmár, a Bakos Kálmán élet-
útjának ismertetői is. (Sajnos, Ste-
infeld Sándor kidőlt időnek előtte
a sorból maga is, éppen Ottmárról
szóló könyvének írása közben, s így
most már nem mint író, de mint
maga is téma vált aktuálissá!)

Talán úgy lehetne megszervezni
e sorozat írásait, hogy minden egyes
korszak történeti monográfiája, mint
külön tanulmány, megelőzhetné az
egyes szereplő személyekről szóló
tanulmányokat, és az egész 1900—
1944-es mozgalmi korszak két ilyen
mozgalmi korszakra, időszakra bont-
va illeszthetnők be az egészbe: 1)
1890—1940 és 2) 1940—1944.

Mindez persze megvitandó és
eldöntendő, megoldandó probléma,
annál is inkább, mert hiszen a Fo-
rum is — s nem is csupán mától
fogva — foglalkozik egy ily könyv-
sorozat kiadásának kérdésével.

Most, későn, megkésve veszem
észre, hogy a problémák felvetése,
amelyre éppen a címben jelzett
könyv hívta fel figyelmemet, oly-
annyira igénybe vett engemet is,
írásom szűkre szabott terét is, hogy
Kizur István életútjára már rá sem
mutathattam, hogy tulajdonképpen
főtémámra már rá sem térhettem.

De hiszen itt a könyv előttünk.
Olvassák el: igazán megérdemli!

LÖRINC PÉTER